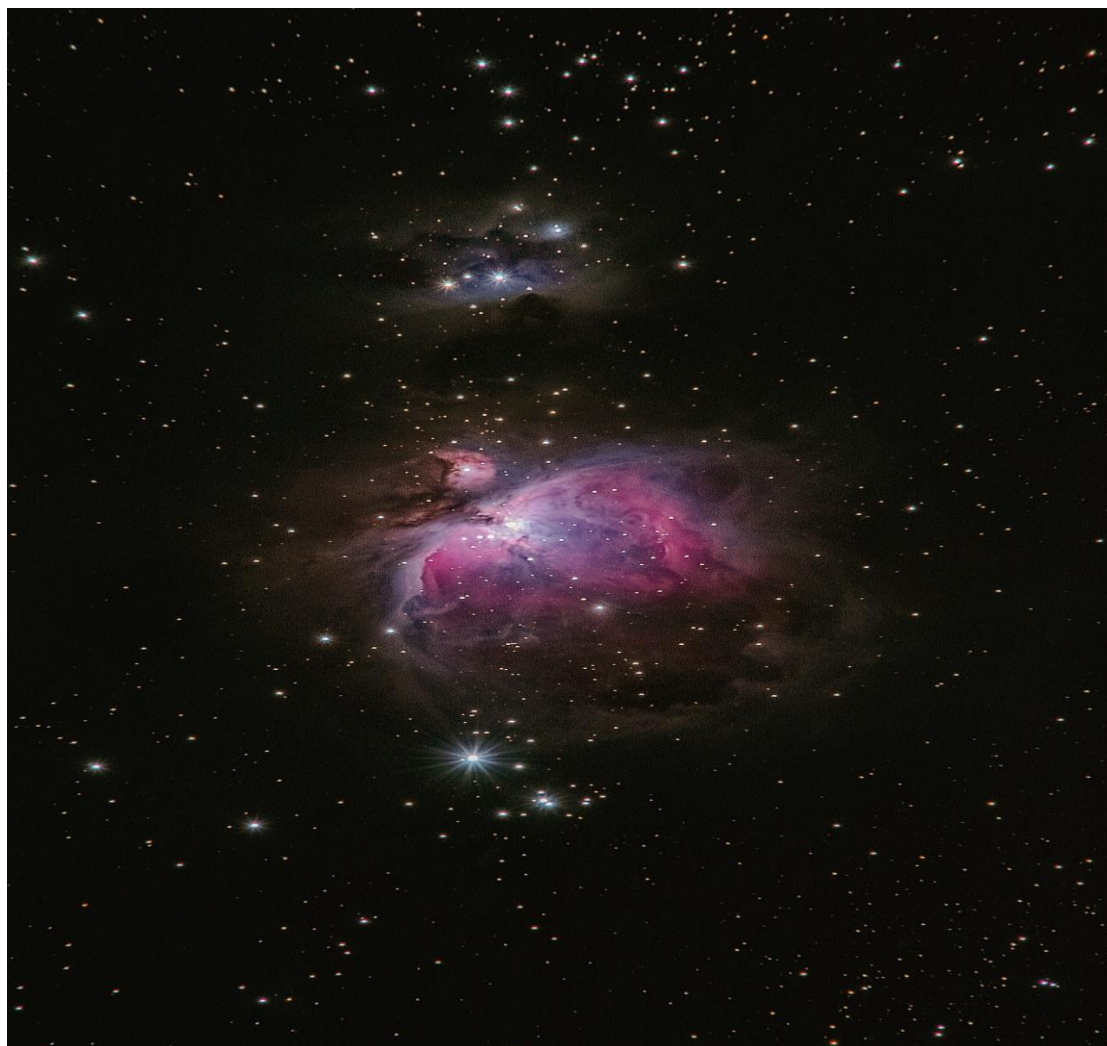

Rola państw małych w globalnej polityce kosmicznej

Monika Poprawa

21.05.2021

Artykuł w skrócie:

- Państwa małe w związku ze swoją odmienną tożsamością prowadzą aktywną politykę także w zakresie globalnej polityki kosmicznej;
- Globalna polityka kosmiczna to termin odnoszący się do szeregu działań podjętych przez większość państw świata w celu podjęcia próby zarządzania kosmosem;
- Sposoby działalności poszczególnych państw w globalnej polityce kosmicznej różnią się od siebie i obejmują zarówno „technologiczne sojusze”, jak i rozwijanie narodowego sektora kosmicznego.

Wstęp:

Przestrzeń kosmiczna w XXI wieku ponownie stała się miejscem rywalizacji mocarstw (*new space race*)¹, podobnie jak za czasów zimnej wojny i postępującej ówczesnie rywalizacji amerykańsko-radzieckiej. Jednocześnie należy jednak zaznaczyć fakt istnienia kilku czynników wpływających na obecny obraz sytuacji w przestrzeni kosmicznej, które różnią się w pewnych aspektach od czasów zimnowojennych.

Rywalizację amerykańsko-sowiecką zastąpiła amerykańsko-chińska, a głównym jej wymiarem jest walka o prymat w światowym układzie sił. To starcie cywilizacji zachodniej i wschodniej (tj. chińskiej) implikuje nowy kosmiczny wyścig zbrojeń, którego bardzo dobrym przykładem jest rozwój broni antysatelitarnej². **Ponadto z powodu postępującej powszechności technologii zauważa się wzrost zaangażowania w sektorze kosmicznym (co automatycznie przeradza się w aktywną obecność w przestrzeni kosmicznej) większej gamy państw, w tym także grupy państw rozwijających się.**

Aczkolwiek aspekt globalnego „zarządzania” kosmosem, na który warto zwrócić szczególną uwagę, to kwestia uczestnictwa tzw. państw małych (w ujęciu geograficznym) w kreowaniu globalnej polityki kosmicznej, między innymi poprzez zawierane „sojusze technologiczne”, czy praktykowanie wręcz technologicznego *bandwagoningu* (strategia głównie dotycząca państw mniejszych i słabszych w globalnym układzie sił, które przyłączają

---

¹ E. E. Weeks *Outer Space Development, International Relations and Space Law. A Method for Elucidating Seeds*, s. 4

² M. Poprawa *Broń antysatelitarna*

się do swojego przeciwnika bądź państwa silniejszego i czerpią z tego powodu określone korzyści)³.

Państwa małe w stosunkach międzynarodowych realizują odmienną od państw średnich i dużych politykę zagraniczną uwzględniającą ich tożsamość, wrażliwość oraz potrzeby. **Grupa tych państw jest niejednorodna, aczkolwiek determinanty podejmowanych działań oraz istotne dla nich wartości pozostają zbliżone. Świadome swych ograniczeń w inny sposób próbują wpływać na różne domeny polityki światowej, zaznaczając swą obecność u boku operujących w nich mocarstw.**

Szczególnie interesujące dla współczesnych stosunków międzynarodowych są wspomniane zależności pomiędzy państwami małymi a mocarstwami (zawijywane „sojusze technologiczne”, bądź *bandwagoning* technologiczny państw mniejszych wobec większych) oraz działalność na forum Biura ONZ do spraw Przestrzeni Kosmicznej (UNOOSA) czy Komitetu Narodów Zjednoczonych ds. Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej – (COPUOS).

Globalna polityka kosmiczna

Globalna polityka kosmiczna to termin odnoszący się do szeregu działań podjętych przez większość państw świata, organizacji międzynarodowych oraz korporacji/konsorcjów prywatnych w przestrzeni kosmicznej w celu podjęcia próby zarządzania kosmosem⁴ (*global space governance*). Poprzez zawieranie „technologicznych sojuszy”, *bandwagoning* technologiczny, rywalizację mocarstw światowych i regionalnych oraz prywatnych konsorcjów technologicznych powiązanych z państwowym kapitałem, a nawet przejawy obecności ugrupowań terrorystycznych, aktualna rywalizacja o kosmos przypomina powrót do jednego z wydarzeń historii powszechnej – tak zwanego podziału chińskiego tortu mającego miejsce w latach 1896-1899⁵, gdzie każdy z wymienionych podmiotów pragnie mieć na własność swój kawałek.

---

³ R. Zięba *Teoria bezpieczeństwa państwa w ujęciu neorealistycznym*, Studia Politologiczne, vol. 49, tekst dostępny w Internecie: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d4b638ca-24ac-4cdc-bc9f-7cd263580b09/c/Ryszard_Zieba.pdf

⁴ R. Jakhu, J. Pelton *Global Space Governance: An International Study*, s. 4

⁵ W. Dobrzycki *Historia stosunków międzynarodowych 1815-1945*, s. 271-277

Rys. 1. Francuski rysunek przedstawiający europejskich władców dzielących tort symbolizujący Chiny, 1898r.
Autor: Henri Meyer

Rys. 2. Karykatura przedstawiająca trzy kosmiczne potęgi: Stany Zjednoczone, Chińską Republikę Ludową, Federację Rosyjską; a także Organizację Narodów Zjednoczonych, ugrupowania terrorystyczne oraz przedstawiciela prywatnej kosmicznej korporacji, 2020r.
Autor: Jakub Mularczyk

Karykatura ta przedstawia współczesny obraz rywalizacji kosmicznej; przestrzeń kosmiczna postrzegana jest jako kluczowy obszar, niezbędny do posiadania pełni władzy. Już w latach 60. XX wieku Lyndon B. Johnson stwierdził, iż ten, kto kontroluje kosmos, kontroluje cały świat⁶. Analizując obecne uwarunkowania i czynniki, nie wydaje się prawdopodobny fakt uzyskania władzy nad przestrzenią kosmiczną przez pojedyncze państwo, należy się raczej spodziewać długoletniej rywalizacji pomiędzy Stanami Zjednoczonymi (na rysunku przedstawione z lewej strony stołu jako prezydent Joe Biden) i Chińską Republiką Ludową (Xi Jinping siedzący obok prezydenta USA).

Chiny coraz mocniej swoją pozycję w kosmosie, w myśl strategii budowy potęgi Państwa Środka oraz chęci wygrania ze Stanami Zjednoczonymi starcia o dominację na Ziemi, morzu, przestrzeni wirtualnej, czy przestrzeni kosmicznej. Chińska Republika Ludowa pozostaje świadoma swoich dokonań we wspomnianej sferze technologii kosmicznych, istotnie wyprzedzając USA. Rywalizacja chińsko-amerykańska w najbliższych latach przybierze na sile, a te dwa mocarstwa staną się kluczowymi dla dalszych losów globalnej polityki kosmicznej.

Postać Elona Muska przy stole rozdzielającym wpływy w przestrzeni kosmicznej to symbol postępującej komercjalizacji kosmosu, ostatnimi laty określanej przez badaczy mianem hiperprywatyzacji⁷. SpaceX, na podstawie kontraktu z NASA, tworzy innowacyjne rakiety wielokrotnego użytku po to, by w przyszłości eksploracja kosmosu stała się tańsza dla producentów (dzięki możliwości wielokrotnego wykorzystania sprzętu służącego do kosmicznych podróży) oraz w przyszłości dostępna dla coraz szerszych mas, np. w postaci lotu w kosmos. Co znamienne i ryzykowne dla statusu wszechświata to charakterystyka działań ogromnych technologicznych korporacji, których celem jest zysk. Natomiast niezaprzeczalnie na przestrzeni najbliższych lat więcej technologicznych gigantów pojawi się w globalnym kosmicznym układzie sił, a zarazem wpłynie na kształt omawianej globalnej polityki kosmicznej.

---

⁶ A. Wasser *LBJ's Space Race: what we didn't know then (part 1)*, The Space Review, dostępny w Internecie: <https://www.thespacereview.com/article/396/1>

⁷ E. E. Weeks *Outer Space Development, International Relations and Space Law. A Method for Elucidating Seeds*, s. 21

Ugrupowania terrorystyczne (Al-Kaida, bądź inne mniej znane terrorystyczne organizacje) mogą destabilizująco wpływać na aktywność innych podmiotów w kosmosie, na przykład poprzez ataki cyberterrorystyczne na oprogramowania satelitów lub używając broni laserowej w celu oślepienia wyniesionego na orbitę okołoziemską obiektu.

Przedstawiony na karykaturze rosyjski prezydent Władimir Putin symbolizuje proces rozmyślenia nad koniecznymi do podjęcia przez Rosję działaniami w celu przerwania chińsko-amerykańskiego duopolu w przestrzeni kosmicznej. Działania rosyjskie istotnie koncentrują się na rozwijaniu technologii kosmicznych i cybertechnologii (hakerzy posiadający wysokie umiejętności będą stanowić przeciwwagę dla potencjalnie bardziej zaawansowanej technologii amerykańskiej).

Jednak wydarzenia z początku marca bieżącego roku – ogłoszenie przez rosyjską państwową spółkę technologiczną Roskosmos i szefa Narodowej Agencji Kosmicznej Chin memorandum o rozwoju obiektów badawczych na Księżycu, a w szczególności powstania Międzynarodowej Naukowej Stacji Księżycowej – pokazują kierunek prowadzenia przez Rosję polityki kosmicznej, głównie w zakresie *bandwagoningu* w myśl słów R. Zięby „jeśli nie możesz go pokonać to się do niego przyłącz”⁸.

Tak więc globalną politykę kosmiczną można porównać do opisanej powyżej karykatury; składają się na nią działania państw i aktorów pozapaństwowych, takich jak korporacje czy – w przyszłości – ugrupowania terrorystyczne, które dążą, lub prawdopodobnie będą dążyć, do kreowania rzeczywistości i statusu przestrzeni kosmicznej. Tworzona w ten sposób polityka kosmiczna posiada charakter globalny, ponieważ na jej kształt i aktywność wpływa wiele podmiotów na szczeblu ponadnarodowym i ponadregionalnym. Ponadto jej „światowość” związana jest z reżimem międzynarodowego prawa kosmicznego. Na forum ONZ podjęto kroki w celu regulacji statusu przestrzeni kosmicznej, obowiązujących na jej „terytorium” norm oraz podkreślono fundamentalną cechę: niezawłaszczalność. Przestrzeń kosmiczna na mocy przyjętych pięciu traktatów sankcjonujących użytkowanie została określona jako dorobek/prowincja całej ludzkości, bądź wspólne dziedzictwo ludzkości. W związku z tym można wnioskować, że początki kształtowania globalnej polityki kosmicznej

---

⁸ R. Zięba *Teoria bezpieczeństwa państwa w ujęciu neorealistycznym*, Studia Politologiczne, vol. 49, s. 22, tekst dostępny w Internecie: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d4b638ca-24ac-4cdc-bc9f-7cd263580b09/c/Ryszard_Zieba.pdf

wspólnie przez wszystkie państwa rozpoczęły się w momencie ratyfikowania tzw. układu kosmicznego (obecnie 110 państw).

Z powodu owej niezawłaszczalności przestrzeni kosmicznej, co zostało wspomniane w obowiązującym traktacie, niemożnością staje się podejmowanie decyzji o kształcie prowadzonej polityki tylko przez wyszczególnioną grupę państw lub nawet pojedyncze państwa⁹. Globalna polityka kosmiczna to także aktywność państw na forum wyspecjalizowanych instytucji stworzonych po to, by zarządzać dobrem wspólnym, jakim dla wszystkich państw jest przestrzeń kosmiczna, np. na poziomie uniwersalnym w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wśród nich można wymienić Biuro ONZ do spraw Przestrzeni Kosmicznej (*UN Office for Outer Space Affairs*), Komitet Narodów Zjednoczonych ds. Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej (*UN Committee on the Peaceful Uses of Outer Space*), Komitet ds. Satelitów Obserwacji Ziemi (*Committee on Earth Observation Satellites*), konferencje UNOOSA UNISPACE I, II, III lub inicjatywy organizacji pozarządowych, np. Międzynarodowego Instytutu Prawa Kosmicznego (*International Institute of Space Law*), Międzynarodowego Stowarzyszenie na rzecz Postępu w Przestrzeni Kosmicznej (*International Association for the Advancement of Space Safety*), czy Komitetu Konsultacyjnego ds. Systemów Danych Kosmicznych (*Consultative Committee on Space Data Systems*)¹⁰.

„Eksploracja i użytkowanie przestrzeni kosmicznej, włączając Księżyc i inne ciała niebieskie powinna być prowadzona i wykonywana w interesie wszystkich państw, niezależnie od ich poziomu ekonomicznego lub naukowego oraz powinna stanowić dorobek/domenę całej ludzkości”¹¹, co stanowi, że aktywność prowadzona przez poszczególne państwa w przestrzeni kosmicznej w świetle *Układu o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania*

---

⁹ J. Stuart *Exploring the Relationship Between Outer Space and World Politics: English School and Regime Theory Perspectives*, s. 6, dostępny w Internecie: <http://etheses.lse.ac.uk/2979/1/U615931.pdf>

¹⁰ R. S. Jakhu, J.N. Pelton *Global Space Governance: Key Proposed Actions*, s. 5, dostępne w Internecie: https://www.mcgill.ca/iasl/files/iasl/global_space_governance_executive_summary_and_key_proposed_actions.pdf

¹¹ Tekst *Układu o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi*, art. I, dostępny w Internecie:

<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1967a.html>

(wersja w języku polskim),

<https://www.unoosa.org/pdf/publications/STSPACE11E.pdf> (wersja w języku angielskim)

przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi z 1967 roku nie może prowadzić do dominacji i hegemonizacji kosmosu oraz samoczynnego czerpania jakichkolwiek zysków z tychże działań¹².

W związku ze wspomnianą powyżej chęcią uczestnictwa w kosmicznym układzie sił coraz większej gamy aktorów (państw – zarówno rozwiniętych, jak i rozwijających się – czy też prywatnych korporacji/konsorcjów¹³) za zadanie globalnej polityki kosmicznej można uznać wykreowanie wspólnych norm dotyczących współpracy w kosmosie, głównie w zakresie jego użytkowania¹⁴, zważywszy na brak nowszych, bardziej precyzyjnych i uniwersalnych, powszechnych regulacji prawnych wobec współczesnej zaawansowanej technologii kosmicznej i rozwoju nowego wyścigu kosmicznego, który odnosi się do zmieniającego się światowego układu sił także na lądzie i morzu.

Charakterystyka państw małych

Państwa małe w globalnym układzie sił i systemie bezpieczeństwa tworzą niejednorodną, aczkolwiek stosunkowo odrębną grupę państw z zupełnie odmienną tożsamością w porównaniu do państw średnich czy dużych. Z powodu małej powierzchni, kraje te przejawiają większą wrażliwość na zmiany zachodzące wokół nich w środowisku międzynarodowym, mając na względzie wydarzenia historyczne i obawę przed ich powtórzeniem się, tj. konfliktem zbrojnym¹⁵. Ze względu na swoją specyfikę stają one przed problemem doboru adekwatnej do ich charakterystyki strategii bezpieczeństwa.

Strategie te można podzielić na klasyczne (neutralność, sojusz, kolektywne bezpieczeństwo) oraz współczesne (bloki handlowe, związki polityczne i aktywna dyplomacja)¹⁶. Właśnie te tendencje mieszania obu podejść do zapewnienia bezpieczeństwa narodowego państw małych uwidaczniają się w przestrzeni kosmicznej i budowaniu z ich

---

¹² A. Froehlich, A. Siebrits *Space Supporting Africa*, s. 69

¹³ J. A. Vedda, P. L. Hays *Major Policy Issues in Evolving Global Space Operations*, str. 3 dostępny w Internecie: https://aerospace.org/sites/default/files/2018-05/Space_Policy_FINAL_interactive_0.pdf

¹⁴ Daniel L.Oltrogge, I. A.Christensen, *Space governance in the new space era*, *Journal of Space Safety Engineering* Volume 7, Issue 3, s. 432-438

¹⁵ M. Sułek (red. D. Popławski) *Małe państwa Europy*, s. 454

¹⁶ Ibidem

udziałem globalnej polityki kosmicznej. Najbardziej zauważalne są powiązania sojusznicze polityczno-wojskowe i ich przełożenie na płaszczyznę kosmiczną, tj. podpisane porozumienia technologiczne sojuszniczych państw USA takich jak Izrael, Japonia, czy Zjednoczone Emiraty Arabskie. Państwa te, dzięki ścisłej technologicznej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi zwiększają swoje bezpieczeństwo. Państwa mniejsze często w celu zapewnienia bezpieczeństwa narodowego kierują swoją uwagę ku największym światowym graczom i stają się ich sojusznikami w regionie, w ten sposób próbując zabezpieczyć terytorium przed potencjalną agresją ze strony innych państw.

Ponadto sojusznicza współpraca technologiczna pomiędzy mocarstwami a państwami małymi posiada charakter obopólnej korzyści, co ukazuje następujący przykład. Ośrodki badawcze zlokalizowane w państwach małych budują odpowiednie zdolności i zasoby na podstawie przesłanej przez mocarstwo technologii. Państwo małe zyskuje dostęp do najnowszych technologii, a potencjalnie wrogo nastawione państwa mają świadomość interwencji mocarstwa w przypadku wywołanego konfliktu. Mocarstwo natomiast korzysta z wytwarzanego sprzętu na preferencyjnych warunkach.

Państwa małe i ich rola w globalnej polityce kosmicznej

Państwa małe, poprzez swoją specyfikację, zmuszone są w większym stopniu do prowadzenia aktywnej polityki zagranicznej w zakresie zarządzania kosmosem. Z powodu ograniczonych możliwości użycia siły państwa te skłaniają się ku dyplomacji na wyspecjalizowanych forach międzynarodowych dotyczących przestrzeni kosmicznej lub całkowitemu poleganiu na „sojuszu technologicznym”, co także przysparza im możliwości w zakresie eksploracji kosmosu.

Wzmoczona aktywność w instytucjach międzynarodowych i nacisk na przestrzeganie oraz tworzenie nowych norm prawa międzynarodowego to sposób małych państw na wyrównanie swojej pozycji międzynarodowej względem wielkich graczy. W momencie uchwalenia powszechnie obowiązującego prawa, zarówno Luksemburg jak i Rosja posiadają te same prawa i obowiązki¹⁷. Stąd także wynika spore poparcie dla działań rosyjsko-chińskich

---

¹⁷ Autor nieznany *Diplomacy of Small States*, tekst dostępny w Internecie: <https://www.diplomacy.edu/small-states-diplomacy>

dotyczących całkowitego zakazu umieszczania broni w przestrzeni kosmicznej. Jedynym wyjątkiem wśród państw małych jest Izrael, będący strategicznym partnerem USA¹⁸.

Izrael to przykład najmniejszego państwa posiadającego własny program kosmiczny oraz jednego z siedmiu, które samoistnie stworzyło zarówno wysyłane przez siebie satelity jak i niezbędną do ich umieszczenia na orbicie okołozemskiej, bądź niskiej orbicie, wyrzutnię. Oprócz Izraela podobne „sojusze technologiczne” oparte na współpracy badawczej w zakresie technologii kosmicznych funkcjonują na linii Stany Zjednoczone-Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz Stany Zjednoczone-Singapur i Japonia.

Zupełnie odmienny sposób wpływania na globalną politykę kosmiczną przyjął Luksemburg, traktując, podobnie jak Singapur, przestrzeń kosmiczną jako swego rodzaju nowy rynek zbytu i możliwość rozwoju gospodarczego. Poprzez postępującą komercjalizację przestrzeni kosmicznej i pojawienie się nowych sektorów gospodarki związanych z eksploracją kosmosu, dyplomacja Księstwa Luksemburga dostrzegła szansę zdywersyfikowania źródeł dochodu krajowej gospodarki¹⁹. W porównaniu do podejścia zimnowojennego, cechą charakterystyczną obecnego okresu jest fakt zmiany percepcji; kosmos postrzega się jako swoistą kolonię do czerpania zysków, czy miejsca do życia, a wizję tę kreuje się między innymi za pomocą kultury masowej.

Zgodnie z panującymi obecnie trendami w globalnej polityce kosmicznej to decyzje na szczeblu narodowym konkretnych państw uczestniczących w światowym zarządzaniu kosmosem wpływają na działalność innych państw, a finalnie na dyskusję na forach wyspecjalizowanych organizacji międzynarodowych. Dlatego gdy 20 lipca 2017 roku Luksemburg jako pierwsze państwo w Europie (a drugie na świecie zaraz za Stanami Zjednoczonymi) podpisał ustawę określającą ramy regulacyjne kosmicznego górnictwa (*Act on the Exploration and Use of Space Resources; Space Resources Act*)²⁰ kraj ten zwrócił na siebie międzynarodową uwagę.

---

¹⁸ Ustawa *United States and Israel Space Cooperation Act* <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/1159/text>

¹⁹ J. Foust *Luxembourg expands its space resources vision*, dostępny w Internecie: <https://spacenews.com/luxembourg-expands-its-space-resources-vision/>

²⁰ J. Graas *Luxembourg Space Resources Act: Paving the legal road to space*, dostępny w Internecie: <https://www.allenoverly.com/en-gb/global/news-and-insights/publications/luxembourg-space-resources-act-paving-the-legal-road-to-space>

Podsumowanie

Państwa małe w globalnej polityce kosmicznej spełniają rolę powstrzymywania mocarstw do zawłaszczania przestrzeni kosmicznej. Poprzez sojusze technologiczne z mocarstwami współpracują z innymi, jednocześnie rozwijając własne narodowe zdolności, ale także będąc swego rodzaju baczny obserwatorami technologii tworzonych przez wielkich graczy. Natomiast państwa duże współpracujące technologicznie z małymi świadome są wiązanej transakcji, tj. zapewnienia bezpieczeństwa.

Z drugiej strony państwa małe ograniczają zdolności mocarstw w przestrzeni kosmicznej i globalnym zarządzaniu kosmosem poprzez intensywny rozwój własnego sektora kosmicznego, udowadniając, że pomimo mniejszych zasobów możliwa jest konkurencja z państwem większym, korzystając w tym samym momencie z rozwiązań światowych potęg (przykład USA i Luksemburga – Stany Zjednoczone jako pierwsze zmieniły globalną percepcję dotyczącą przestrzeni kosmicznej, z miejsca przeznaczonego początkowo do rozwoju badań i nauki po obecnie postępującą komercjalizację i prywatyzację kosmosu, natomiast Luksemburg skorzystał z tzw. „otwartej furtki” i na wzór amerykański poszedł kilka kroków dalej od innych europejskich państw, legalizując działalność firm trudniących się górnictwem kosmicznym).

Państwa małe, dzięki naturalnym predyspozycjom do prowadzenia aktywnej dyplomacji, posiadają zdolność do hamowania rywalizacji między światowymi potęgami w globalnym układzie sił (także w kosmicznym układzie sił), poprzez rozwój prawa międzynarodowego lub podejmowanie innych aktywności na forum wyspecjalizowanych organizacji międzynarodowych.

O AUTORCE

Monika Poprawa. Ukończyłam studia licencjackie na kierunku stosunki międzynarodowe na Uniwersytecie Warszawskim, a obecnie jestem na II roku studiów magisterskich na tym samym kierunku na specjalności: Bezpieczeństwo i Studia Strategiczne. Moje zainteresowania związane są z obszarem technologii kosmicznych (głównie problematyki militarystyki i komercjalizacji, czy także rywalizacji państw w przestrzeni kosmicznej). Ponadto interesuję się również cyberterrorystyką, terroryzmem, współczesnymi konfliktami zbrojnymi i bezpieczeństwem energetycznym.

Sfinansowano przez Narodowy
Instytut Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego ze
środków Programu Rozwoju
Organizacji Obywatelskich na lata
2018 – 2030

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.